

JOSEP CLARA

L'escoltisme promou activitats en contacte amb la natura com un camí per desvetllar nous valors.

Excursionisme, escoltisme i renovació pedagògica

SALOMÓ MARQUÈS

Aquest article vol ser una aproximació que limito a les comarques de Girona. La meua pretensió és de donar un cop d'ull històric per contemplar aquests tres aspectes de la nostra vida col·lectiva i veure quines relacions hi ha entre ells, durant aquest segle XX.

En aquest tema hi ha alguns aspectes que voldria destacar. En primer lloc, cal tenir present que els mestres que treballen a favor de la *renovació pedagògica*, que volen una escola millor des del punt de vista qualitatiu, són mestres que —entre altres activitats— fomenten en els seus

alumnes i en la seva escola les excursions, el contacte amb la natura, les sortides al camp. Són mestres que fomenten l'excursionisme. Un excursionisme no pas de grans aventures, ni de vuit mils, sinó un excursionisme més casolà, de contacte amb la natura que envolta l'escola i de contacte amb les muntanyes més pròximes.

Aquests mestres fomenten les excursions escolars i les sortides (a la muntanya, a visitar poblacions i monuments ...) perquè estan convençuts que aquestes activitats estan carregades de gran valor educatiu. Són mestres que volen transformar l'escola, rònega i miserable de començament de segle, en una institució noble, amb un *guanyat prestigi pedagògic*, que no formi súbdits sinó ciutadans... Mestres que creuen profundament el que afirma Alejandro Tudela: «las excursio-

nes escolares fortalecen el cuerpo y desenvuelven la inteligencia, proporcionan a los niños ejercicios de composición gramatical; hacen amar a la Naturaleza; establecen relaciones entre discipulos y maestro; educan a los niños para el trato social; forman espíritus generosos y sufridos».

Les excursions escolars gironines

Josep Pallach en el llibre *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya* parla del grup de mestres públics gironins que, ja a la primera dècada d'aquest segle, organitzen excursions escolars. Es tracta dels mateixos mestres que lluitaran amb tenacitat per a la dignificació professional i econòmica del magisteri públic. Aquestes activitats, que s'ini-

Camp d'estiu a Sant Aniol de Finestres el 1971. Les daines són de l'agrupament de Casa Carles, de Girona.

cién a començaments de segle, aniran in crescendo (amb alts i baixos) i aconseguiran el seu moment àlgid durant la Segona República. La política educativa del govern republicà i de la Generalitat fomentaran la consolidació dels grans corrents pedagògics europeus a casa nostra, fomentaran l'arrelament d'experiències escolars que voldran aplicar els postulats pedagògics de l'Escola Nova: Decroly, Montessori... I no oblidem que un dels punts definitoris del moviment de l'Escola Nova diu que aquesta escola *està situada en plena naturalesa, perquè és aquest el medi natural del nen*, (de tota manera, afegeix tot seguit, que és aconsellable, de cara a la cultura intel·lectual i artística, no estar massa lluny d'una ciutat).

Alguns d'aquests mestres escriuen les seves experiències per comunicar-les i engrescar altres companys. D'aquesta manera, podem llegir articles sobre excursions i sortides, sobretot, a les revistes especialitzades del moment: *El Defensor del Magisterio*, *El Magisterio gerundense*, *Butlletí dels Mestres*... Els noms de Pere Blasi, Tomàs Vicens, Narcís Coma, Miquel i Silvestre Santaló, Sixte Vilà, Llorenç Jou i Olió... figuren per mèrits propis en la nòmina de mestres renovadors del primer terç de segle, de mestres que fomenten les excursions com un

mitjà excel·lent i necessari de formació i educació dels infants escolars.

Des de Girona van a visitar les mines de Celrà; des de Roses van a Empúries; des de Llançà pugen a Sant Pere de Rodes i la muntanya Verdura... són excursions curtes, d'un dia. Les excursions més llargues, per exemple al Ripollès (St. Joan de les Abadesses, Camprodon...), es fan a final de curs, després d'una acurada preparació a l'escola. Aquestes excursions sempre tenen una finalitat educativa. No es va només a la muntanya per fer un canvi d'aires i per sortir del clos de l'escola. El contacte amb la muntanya és una ocasió immillorable per aprendre directament geografia, per conèixer la flora i la fauna; visitant altres poblacions i veient monuments es pot aprendre història... Les excursions són, a més, una ocasió excel·lent per fomentar la convivència entre els alumnes i amb el mestre.

Si les excursions les fan conjuntament alumnes de diferents escoles són, a més, un mitjà idoni per fomentar la fraternitat universal. Així ho afirma el mestre de Garrigàs, Carmel Isern, després d'haver anat a visitar Sant Miquel de Fluvià juntament amb les escoles de Camallera, St. Pere Pescador i Llançà. Aquestes excursions conjuntes a vegades les protagonitzen escoles de poblacions més

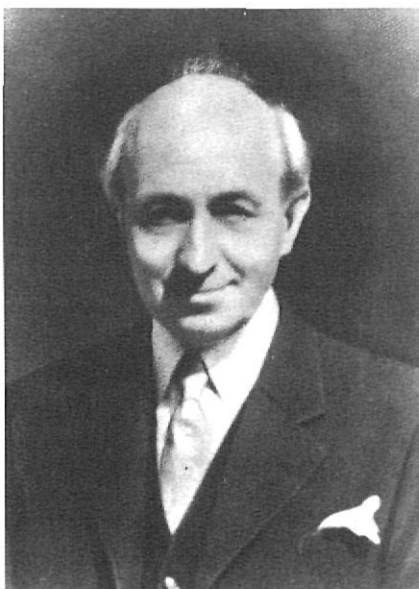
separades i llunyanes. Així, l'any 1904, van plegats a visitar Empúries J. Roda de Fortià, J. Montúia de Barcelona, R. Rius de la Barceloneta, F. Navés de St. Pere Pescador i A. Pagès de Torroella de Fluvià.

Associacions i entitats excursionistes

En segon lloc, constato que, alguns d'aquests entusiastes mestres participen personalment en associacions i entitats excursionistes. Pallach explica que Antoni Balmanyà, mestre d'Espolla, publica a partir de 1879 articles en el *Butlletí de l'Associació Catalana d'Excursions Científiques*. A la ciutat de Girona els germans Miquel i Silvestre Santaló, i Cassià Costal — per citar noms rellevants del magisteri gironí — són membres actius del *Grup Excursionista i Esportiu Gironí (el Grup)*, fundat l'any 1914, institució de gran tradició en el món excursionista durant molts anys. Costal formarà part, uns anys, de la junta directiva i publica algun article sobre excursionisme en la revista de l'entitat.

El *Grup* també organitza actes culturals i formatius. Entre les conferències destaco les de Batista i Roca, un dels fundadors de l'escoltisme català: *L'Excursionisme i la Nova Joventut*

Narcís Masó, excursionista, escolta i renovador pedagògic.

(1930), *L'Organització d'una Acampada* (1931), i la del gironí Narcís Masó, també fundador de l'escoltisme: *Impressions Alpinistes*. Com es fa una *Ascensió al Mont Blanc* (1932).

És sota l'ampara del *Grup Excursionista* que neix i arrela a la ciutat de Girona el moviment escolta. Quan parlo d'escoltisme només faig referència als *Minyons de Muntanya*, fundats per Batista i Roca a Catalunya, segons les propostes i la metodologia de Baden Powell.

Eduard Rosquelles, soci del *Grup*, després de superar notables pors i recels de tipus polític per part d'alguns membres de la directiva grupista, aconsegueix organitzar —l'any 1934— una secció de Minyons de Muntanya amb dues colles que es constitueixen en branca júnior de la secció excursionista del *Grup*. Posteriorment, naixerà una nova secció dins de la Federació de Joves Cristians (FJC). Units, els dos grups formaran l'Agrupament Escolta Sant Narcís.

També a Figueres es vol crear, l'any 1934, un grup de Minyons de Muntanya a redós del moviment fejo-cista. Quin és el caire que volen donar a aquesta nova secció? La revista *Vida Parroquial* (maig 1934) ho explica amb claredat: «Caire instructiu i d'esplai. Hi ha qui camina pel gust de fer quilòmetres, altres per simple esplai, uns per reforçar l'organisme i respirar l'aire sanitari de les boscos, els de més enllà per aprofitar-se de les lliçons que la muntanya, amb les seves variants, els ofereix. Nosaltres pensem emprar, seguint el bell aforisme d'instruir deleitant, una barreja dels procediments esmentats. Ja ho hem dit. Primer l'esplai, després la lliçó profitosa».

L'escoltisme, doncs, en la versió dels Minyons de Muntanya, promou excursions i activitats en contacte amb la natura, amb una intencionalitat formativa, igual que ho fan els mestres que organitzen les excursions escolars. Hem de tenir present que les propostes de Baden Powell són acceptades de bon grat i encoratjades pels creadors i defensors del moviment de l'Escola Nova. Aquest moviment educatiu internacional considera el moviment escolta com una institu-

ció òptima per a l'educació moral dels infants.

Arribats a aquest punt, em permeto destacar les conclusions que es presenten, l'any 1936, al *Primer Congrés Nacional de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC)*. I ho faig perquè, tractant-se d'un congrés d'escoles catalanes, Narcís Masó hi presenta una ponència sobre *L'educació del caràcter a les escoles catalanes*, on parla del moviment escolta. Aquestes són les conclusions aprovades de la ponència de Masó:

1. *Cal que a les escoles catalanes totes les activitats escolars siguin orientades cap a la formació moral dels deixebles.*

2. *Per tal de facilitar aquesta tasca, i tenint en compte que la formació moral sempre està en funció de la vida col·lectiva, cal organitzar, tant com sigui possible, la vida de les escoles catalanes dintre d'aquelles orientacions que més facilitin la tasca de l'educació del caràcter.*

3. *Una de les organitzacions més a propòsit, avui dia, per facilitar als infants de Catalunya l'educació del caràcter i la formació de la personalitat és l'escoltisme de Baden Powell, que té en la nostra terra una representació autèntica en l'organització anomenada Germanor de Minyons de Muntanya.*

4. *Cal ajudar i protegir l'obra escoltista, sobretot quan aquesta és avalada per organitzacions solvents o degudament autoritzades perquè aquesta obra pot representar una bella tasca d'educació integral i neta-ment catalana, a cobert de tots els inconvenients amb que poden topa-*

les altres organitzacions escolars.

Acabem de veure com els mestres renovadors promouen l'excursionisme, les sortides al camp, els viatges pels seus valors educatius. Acabem de veure, també, com un moviment educatiu —l'escoltisme—, que educa fora de l'escola, en el temps lliure, és acceptat pels mestres renovadors, sobretot pels seguidors del moviment de l'Escola Nova, pels grans avantatges que té quant a la formació moral i del caràcter. A Girona, la figura més rellevant de tot el que acaben d'explicar, que integra plenament en la seva vida personal aquests tres aspectes, l'excursionisme, l'escoltisme i la renovació pedagògica com un tot inseparable, és Narcís Masó i Valentí.

Una figura capdavantera: Narcís Masó i Valentí

Unes breus notes biogràfiques ens permetran conèixer la personalitat d'aquest gironí que, tot i que bona part del seu treball educatiu el fa a Barcelona, finalment s'installa a les nostres comarques, essent el promotor de l'escoltisme gironí i el creador d'una escola segons els postulats estrictes de l'Escola Nova.

N. Masó neix a Girona el 27 de maig de 1890 i és el novè dels onze fills que tenen el matrimoni Masó-Valentí. Els germans més coneguts són Santiago, advocat, i Rafael, arquitecte.

Des del punt de vista educatiu, que és el que ara ens interessa, destaco que l'any 1912 Narcís treballa a l'escola *Mont d'Or* de Terrassa, i l'any següent a la *Vallparadis* també de Terrassa, fundada per Alexandre Galí. L'any 1924, durant la dictadura de Primo de Rivera, juntament amb l'esmentat A. Galí i d'altres, funda la *Mutua Escolar Blanquerna*, on dirigeix la Secció Monturiol que té cura dels estudis de batxillerat i comerç. Aquests són els centres docents en els quals treballa fins a l'any 1935.

A més, durant aquests anys, participa en els *Cursos Tècnics de Pedagogia* (1928), organitzant diversos treballs sobre «La mesura de l'egocentrisme infantil», «La talla i el pes dels nostres infants» i els «Perfils psicològics segons el mètode de Lasoursky». L'any següent hi imparteix unes classes sobre «La mesura en l'educació», «Estudi i observació del noi». Pren part en diversos congressos: sobre música i ritme a Ginebra, 1926; sobre educació moral a París, 1930; sobre bilingüisme a Niça, 1932.

Cal destacar la seva participació

en les escoles d'estiu dels anys 1930 i 1931, en les quals, a més de ser-ne el secretari general, hi imparteix els següents cursos: *Educació física i principis generals de l'educació escolta* (1930), *L'activitat de l'infant i els programes escolars*, *La idea central de l'escoltisme i la psicologia de l'adolescència*, *Educació escolta i pràctiques de campament* (1931).

A més, fa classes de català a diferents poblacions; escriu en revistes infantils i pedagògiques, per exemple *La Mainada*: D'ací d'allà. Juntament amb altres antics alumnes de l'Institut Rousseau de Ginebra (on ha treballat amb Piaget l'any 1925) col·labora en l'obra *Le jugement moral chez l'enfant*, coordinada i dirigida pel mateix Piaget.

Des de la seva anada a Barcelona, el 1912, fins el 1935 són anys de riquíssima experiència i de contacte amb Galí, Martorell, Llongueres, Fabra, Pau Vila... capdavanters de la renovació pedagògica. Ell hi col·labora entusiàsticament amb el seu esforç i dedicació. Finalment, el curs 1935-36, torna a Girona a fer la seva obra més personal i estimada *L'Escola de S'Agaró*, però la guerra civil aturarà forçosament tanta il·lusió i dedicació.

Simultàniament a tots aquest tre-

balls, N. Masó es dedica a la creació i expansió dels Minyons de Muntanya. Quan l'any 1930 es constitueix el Consell general de la Germanor de Minyons de Muntanya, Masó en forma part juntament amb Batista i Roca que n'és el president, Enric Llopis, Pere Gabarró, Valentí Vallès, Mn. Antoni Batlle... Es tracta d'un consell format per persones de vàlua en el camp educatiu i muntanyenc. Masó hi participa en representació de l'Acadèmia Monturiol (de la Mútua Blanquerna).

Quan després dels fets d'octubre del 1934, Batista i Roca ha d'exiliar-se, es designa Masó per a la presidència del Consell de la Germanor. Dirigirà el moviment fins els primers mesos del 1936. Mentrestant, haurà animat Rosquelles perquè creï aquest moviment a Girona.

L'Escola de S'Agaró

Instalat de nou a les nostres comarques, inicia la seva experiència educativa més personal: *L'Escola de S'Agaró*. Què pretén?. Per dir-ho en poques paraules, vol experimentar, amb la màxima fidelitat possible, una escola que porti a terme els 30 punts programàtics del moviment de

L'Escola Nova. El seu model més directe serà l'experiència de *l'École des Roches a França* (la pionera del moviment a França). D'aquesta escola n'extreurà bona part del programa de propaganda i promoció de la seva escola.

No és ara el moment de parlar, amb tota la profunditat que mereix, d'aquesta experiència de S'Agaró, l'única fidel als postulats de l'Escola Nova a les nostres comarques. Només vull destacar els objectius que es proposa Masó a la seva nova escola: *La preocupació primordial de l'ESCOLA DE S'AGARÓ serà la tasca educativa*, (abans ja ha manifestat que la funció instructiva de l'escola, tot i que no serà negligida, no serà l'eix primordial de la seva escola) «i d'una manera especial, el desenvolupament de la personalitat dels alumnes, de manera que si per un costat la vida a ple camp i la pràctica de tots els esports els permet pujar amb una salut robusta, per un altre la formació moral ha de donar per resultat obtenir homes d'esperit obert i lleial, cultes i respectuosos, enginyosos i decidits, que per fer la seva via, no hagin de pensar mai en recolzar-se sobre la seva fortuna, els seus pares o els seus possibles protectors, sinó sobre ells mateixos;

ESCOLA DE S'AGARÓ
DENSIONAT DE PRIMER ORDRE

L'Escola de S'Agaró tenia com a fita principal el desenvolupament de la personalitat de l'alumne.

L'escoltisme troba en els Pirineus un escenari adequat per fomentar la solidaritat.

homes que sentin a cada moment la responsabilitat dels seus propis actes davant de Déu i davant de la Pàtria». (N. Masó fou un dels iniciadors d'Unió Democràtica de Catalunya).

A la seva escola, que funciona en règim d'internat familiar, com a la majoria d'escoles que volen ser fidels a l'esperit de l'Escola Nova, es considera que a més de les activitats escolars es pot participar en l'escoltisme: «Considerant l'organització escolta com la més adaptada a les necessitats psicològiques dels adolescents, encara que bona part de l'organització de l'escola estarà inspirada en l'obra educadora de Baden-Powell, els alumnes que ho desitgin i en siguin mereixedors, podran formar part de les colles de Follets i Minyons de Muntanya, dirigides per professors de l'escola i adherides a la Germanor de Minyons de Muntanya de Catalunya. Allí acabaran d'aprendre, els xicots, tots els coneixements útils per a la vida de cada dia i posaran a prova el seu deseiximent, la seva lleialtat, el seu coratge i la seva bona fe».

En uns papers privats adreçats a un seu amic que vol escriure sobre diverses qüestions, i parlant de les finalitats de l'excursió a l'escola, li manifesta: «Això us ho podeu inventar vós, a base de l'escoltisme. Podeu afegir-hi la part instructiva. La natura és un llibre obert. Però val més seguir Baden Powell i demostrar que els mi-

llors coneixements a adquirir són els que ens poden ésser d'alguna utilitat pràctica per a la vida. Això és millor que dedicar-se a esgotar assignatures. Val més fer salut!».

L'Escola de S'Agaró és una escola elitista (pel seu cost econòmic, evidentment; però també per la seva orientació última: vol formar els futurs dirigents de la societat). És una escola que vol formar ciutadans responsables, persones que siguin conscients de les seves responsabilitats. I aquest objectiu encaixa perfectament amb la proposta de l'escoltisme. Batista i Roca havia manifestat a Radio Catalunya que «Formant minyons preparem els futurs ciutadans de Catalunya. La dels Minyons de Muntanya és l'obra més sòlida que podem fer a l'esdevenidor de la Pàtria. El nostre ideal és transformar el poble català, crear una joventut nova i forta al servei de Catalunya i dels principis escoltistes. I així treballarem per servir Déu i Catalunya, per fer uns nous catalans que siguin bons i braus com els d'abans. Per fer amb el nostre esforç una Pàtria ben gran i ben lliure».

Masó escriu als escoltes manresans: «El món ens mirarà amb estranyesa o indiferència; però mentre una civilització s'enfonsa, esmaperduda, nosaltres posarem els fonaments d'una pàtria millor, en la qual Manresa, gràcies als seus minyons, resplendirà amb tota la lluis-

sor dels seus temps pretèrits. Avant, minyons!». Masó, a S'Agaró, pretén formar els dirigents d'aquesta nova societat, i comptarà amb l'escoltisme com una eina privilegiada per aconseguir-ho. L'aixecament facciós, la guerra incivil de tres anys, i la dura repressió posterior aturaran tot aquest esforç.

Excursionisme de postguerra

Què passa després de la guerra?

Pel que fa a l'escoltisme, ressurgeix lentament en la dècada dels cinquanta, camuflat com una secció de l'aspirantat d'Acció Catòlica. Masó hi és present i orientarà i recolzarà les seves activitats fins a la seva mort l'any 1953. A partir de finals d'aquesta dècada s'aniran creant nous agrupaments en altres poblacions del bisbat. Sempre minoritari, les noies i nois que hi participen, a través de les excursions i, sobretot, gràcies als camps d'estiu seran educats en contacte directe amb la natura, i coneixeran i aprendran coses que l'escola autoritària d'aquells moments és incapaç d'inculcar.

Entre les noies i nois que viuen l'escoltisme n'hi haurà que, anys després, es dedicaran a l'ensenyament i treballaran en escoles, instituts i centres de formació professional. Alguns d'aquests es distingiran per formar part dels equips i grups de renovació pedagògica que, a les comarques gironines, a partir de la dècada dels setanta han lluitat per un canvi qualitatiu en l'ensenyament. Alguns d'aquests antics escoltes promouen des de l'escola, a més d'altres activitats, el contacte amb la natura com un excel·lent camí per desvetllar nous valors (solidaritat, equilibri personal, ecologia...) en la nostra societat marcada per l'afany de domini i pel guany i l'exploació desmesurats.

Algun dia caldrà fer la història en profunditat del tema suggerent que anuncia aquest article. El buidatge de les revistes de pedagogia, de les revistes dels centres i grups excursionistes locals, de la premsa periòdica, estic convençut que ens pot proporcionar sorpreses agradables. Jo, avui, m'he limitat a apuntar els punts comuns d'un tema que cal estudiar seriosament.